

QUNDUZ MIRKARIMOVANING “BAHOR” DAVLAT RAQS ANSAMBLIDAGI IJODIY FAOLIYATI

U.N.Muxamedova

O‘zbekiston davlat xoreografiya akademiyasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada mahoratli raqqosa, baletmeyster, pedagog Xalq artisti “Bahor” davlat raqs ansambli ijodkori Qunduz Mirkarimova ijodi va uning izdoshlari, shogirdlari, yaratgan merosiy raqs durdonalari, bugungi kunda ustoz tomonidan yaratilgan raqslar saqlanishi va ansamblidagi ijrosi, O‘zbekiston davlat xoreografiya akademiyasida darg’alarimiz sinflarini tashkil etish masalalari, ularni foto suratlar bilan bezash, Akademiyada faxriy burchak yaratish, Qunduz opa raqslarini tiklab, video tasmlarga olib arxivda saqlash, oynai jahon orqali xalqqa eslatib turish, ko‘rsatuvlar uyushtirish, xotira kunlarini tashkillashtirish, davlat bayramlarida ustozning raqslarini namoyish etish darkorligi haqida keltirilgan.

Kalit so‘zlar: Qunduz Mirkarimova, mahorat, raqqosa, raqs, ijod, ustoz, meros, shogird, arxiv, milliy, ko‘rsatuv, xotira

KUNDUZ MIRKARIMOVA’S CREATIVE ACTIVITY IN THE "BAHOR" STATE DANCE ENSEMBLE

U.N.Mukhamedova

Uzbekistan State Academy of Choreography

Abstract: This article examines the work of Qunduz Mirkarimova, a talented dancer, choreographer, teacher, People’s Artist of Uzbekistan, and founder of the Bahor State Dance Ensemble. Her followers and students explore the masterpieces of her folk dance. The preservation of the dances created by the teacher today and their performance in ensembles is discussed. The organization of classes for our students at the Uzbek State Academy of Choreography, their photography, the creation of a corner of honor at the Academy, the restoration of Qunduz Apa dances, their recording on videotapes and archiving, reminding the world of them, organizing performances, organizing memorial days, and demonstrating the teacher’s dances on national holidays.

Keywords: Qunduz Mirkarimova, skill, dancer, dance, creativity, teacher, legacy, student, archive, national, performance, memory

Mahoratli raqqosa, baletmeyster, pedagog Xalq artisti “Bahor” davlat raqs ansamblida Mukarrama Turg’unboyevadan keyin samarali ijod qilgan Qunduz

Mirkarimovanning 100 yilligi munosabati bilan biz, izdoshlari xotira kuniga yig'ilgan ekanmiz, zamondosh shogird sifatida bir asrni qarshi olgan san'atimiz darg'asi ustozni yod etishni asosli deb bildim. Qunduz Mirkarimova "Bahor" davlat raqs ansambliga rahbar etib tayinlangan davrda, biz, Qahramon Dadaev, Ma'mura Ergasheva, Gulchehra Foziljonova, Gulnora Jo'raevalar Amerika qo'shma shtatlarida xizmat safarida edik. Uzoq yurtda bo'lsak ham xabarini topdik. Notanish emas, oldindan bilgan, ya'ni xoreografiya bilim yurtidagi pedagogimiz jamoamizga kelgani, yonib turgan yuragimizga suv sepgandek bo'ldi. Chunki o'sha davrda ulardan boshqa nomzod yo'q edi. Shu bilan birga Mukarrama Turg'unboyevaning shogirdi ham edilar. Qunduz Mirkarimova Moskvada, xoreografiya bilim yurtida uch yil uqib, Alisher Navoiy teatriga ishga kabul kilindi. El-yurtga tanilgan mashhur raqqosa Mukarrama Turg'unboyeva ham shu dargoxda baletmeystr va raqqosa bulib faoliyat yuritardi.[1, 25]

Qunduz Mirkarimova 1925-yil 8- mart sanasida Toshkent shahrining Qo'yliq dahasida tavallud topgan. Bolaligidan raqsga muhabbat bilan voyaga yetadi va shu mehr uni Beshyog'ochda ochilgan Xoreografiya bilim yurtiga yetaklab keladi. Uning xotiralashicha: Onam 30-yillarning martalarida Beshyog'ochda ochilgan Xoreografiya bilim yurti xakida eshitib, meni o'sha yokka olib borganlarini xalixanuz jasorat deb baholayman. O'sha kezlar qiz bolalar uy ichidan chiqishmasdi, raqs san'ati haqida esa gapirma ham buladi. Bilim yurtiga kelganimizda, onam "Bu yerda o'zbekcha raqs ham urgatiladimi?" deb qizikdilar. Shunda doirasini o'shab utirgan kishi (keyinchalik bilsam u usta Olim Komilov ekan): "Qani, avval qizingizni bir tekshirib ko'raylik", - dedi. Men uynadim, chir-chir aylanib, uzimcha xatti-harakatlar qildim. Shunday bulsa-da, raqsim u kishiga yoqdi, shekilli, "Qizingizni iste'dodi bor ekan, endi 1-sentyabrdan o'qishga olib keling"-dedi. Bilim yurtiga kelganimda usta Olim Komilovning rafikalari Begimxon aya meni Vera Nikolaevna Gubskayaga tavsiya kildilar. Xayotimda yangi davr boshlandi - bu san'at olami edi. Bilim yurtida uch yil davomida raqs san'ati sirlarini kunt bilan urgana boshladim. Bu yerga Tamaraxonim, Mukarrama opa tez-tez kelib turishar, bizni kurib, "Voy-bu, bu qizlar muncha chiroyli"- deb xursand bulishardi. Lekin baxtga qarshi 2-jahon urushi boshlanib ketdi.

Bilim yurti yopilib, bizni Yangiyo'l teatriga yo'naltirishdi: gospitallarda yarador jangchilarga kontsert dasturlari qo'yib berdik.[3,89]

Tinchlik zamoni boshlanib, xoreografiya bilim yurtida uqishni kayta tiklab tugatdim. Mukimiy nomidagi teatrga ishga yuborishdi. Men san'at olamida nimaga erishgan bulsam, ustozlarim Vera Gubskaya, Yevgeniy Baranovskiy, ajoyib inson Isahor Okilov, Gaffor Vallomatzode, va albatta, Mukarrama opadan minnatdorman. 1949 yili Bernora Qoriyeva, Klara Yusupova, Fotima Nosirova, Xalima Komilova, Gulnora Mavayeva, Rajab Tangureyev, Omon Nazrullayev va Qunduz

Mirkarimovalar Moskvaga, Bolshoy teatr qoshidagi xoreografiya bilim yurtiga q'qishga yubordilar. Ustoz Mariya Alekseyevna Kojuxova rahbarligida uch yil davomida balet sirlarini urgandi. Moskvadan qaytgach, 1951-yili Alisher Navoiy nomidagi Opera va balet teatriga ishga qabul qilindi. El-yurtga tanilgan mashhur raqqosa Mukarrama Turg'unboyeva ham shu dargohda faoliyat yuritardi. Opaga ixlosi baland Qunduz opa unga shogird tushdi va 10 kun davomida "Tanovar"ni o'rgatdi. Kunlardan birida raqqosa Juraxon Sultonov, Ma'murjon Uzoqov bilan viloyatlardan biriga gastrolga jo'nab ketdi.

Ayni o'sha kuni teatrdagi "Gulsara" operasi namoyish etilishi, uning uchinchi ko'rinishida raqqosa "Tanovar" raqsini ijro etishi kerak edi. Ansamblning musiqa rahbari Tolibjon Sobikov "Endi bu raqsni kim ijro etadi?"-deb tashvishga tushganda Qunduz opa: "Men"-dedi va Mukarrama opaning beqasam to'nini kiyib raqs tushdi. Shijoatli raqqosa bir qancha nufuzli joylarda tinman ijod qilgan.

Gastrol safaridan qaytib kelgach Qunduz opani "Bahor" kontsert zalida raqqosalarga terlab-pishib raqs sahnalashtirayotgan jarayonni ko'rdik va shu jarayonga ko'shilib ketdik. Albatta, o'zbek milliy raqs san'atining malikasi zabardast baletmeyster betakror rahbardan so'ng ustoz ishini davom ettirish katta mas'uliyatni yuklar edi. Chunki o'sha davrda "Bahor" davlat raqs ansambli gullab-yashnagan chog'lari butundunyo tan olgan payti edi.

1952-1957-yy. - O'zbekiston Davlat filarmoniya qoshidagi Uzbek ashula va raqs ansamblning yakkaxoni va 1957-1960-y- "Bahor" davlat raqs ansamblning yakkaxoni va repititori bo'lib ishlagan. 1960-1973-yillarda O'zbekiston davlat filarmoniya qoshidagi o'zbek ashula va raqs ansamblning yakkaxoni, 1964-1979-yillarda o'qituvchi sifatida xoreografiya maktabida talabalar tarbiyalaydi. 1979-yildan keyin u mashhur «Bahor» xalq raqslar ansamblning -baletmeysteri va badiiy rahbari bo'lgan. [5,106]

Qunduz Mirkarimova ko'plab tanlovlarda, festivallarda qatnashgan, xorij davlatlarida ham o'zbek milliy raqslarini namoyish qilgan.

Uning o'qituvchilik faoliyatida, shogirdlari orasida bir qator nufuzli artistlar bor - Malika Axmedova, Gavhar Aminova, Ma'mura Ergasheva, O'g'iloy Muxamedova, Dilbar Yunusova, Zebo Aminzade va boshqalar.

Qunduz Mirkarimova mukofotlariga: "O'zbekiston xalq artisti", 1966 yil; "Xalq artisti", 1984-yil; "Do'stlik ordeni", "Xalqlar do'stligi ordeni" va boshqalar bilan mukofotlangan. [6, 2]

Mukarrama Turg'unboyeva sahnalashtirgan raqslarini saqlagan holda Qunduz opa o'nlab ommaviy va yakka raqslarni sahnalashtirdilar Farg'ona, Buxoro, Xorazm uslubida maqom tojikcha hind raqslarini yaratdi. masalan "Ona qalbi", "Mustaxzod", "Yor istab", "Hamsa", "Katta buxorocho", "Munojat", "Paxta", "Barigal", "Dilxiroj", "Ey sarviravon", "O'rik gullaganda", "Hayolimda san", "Togli badaxshon", "Aylan

Gulnora”, “Jonon piyola” va boshqalar. O’sha davrda O‘zbekistonda xizmat ko‘rsatgan artist Florida Nizamutdinova va Damira Sagirovalar repititor, men esa inspektor bo‘lganman Qunduz opa o‘z kasbini fidoyisi edi. Tinmay ijod qildi, ijodda qaynadi, ansambl mavqeini saqlab, o‘z maqsadiga erishdi. Ansambl ko‘plab chet-el mamlakatlarga safarlariga bordi: Fransiya davlatida chekkaroq bir viloyatda kichik dastur bilan kontsert qo‘ydik. Ustoz meni shu kontsertdan ozod qildilar va ikkalamiz birgalikda ketayotgan chog‘imiz ular sekin bir musiqani xirgoya qilib ketdilar. Bir kichikroq xonaga kirdik. O’sha yerda menga “Qani bir egilib ko‘rchi”-dedilar. Men har xil egilishlarni ko‘rsatganimdan keyin, “senga shu “Tog‘li badaxshon” raqsni sahnalashtirib beraman”- dedilar o’sha yerdayoq ish jarayoni boshlanib ketdi. Fransiya davlatida kichik bir xonada raqsning deyarli yarmini sahnalashtirib berganlar va bu raqs ijodimdagi eng sevimli raqslarimdan biriga aylandi.

Shuni aytishim joizki, san’atimiz darg‘alarini nomini abadiylashtirishimiz lozim. Chunki ular har qanday qiyinchiliklarga bardosh berib, ocharchilikni yengib, bosmachilar davrida, urish paytida jonlarini taxlikaga qo‘yib, san’atimiz rivojiga ulkan xissa qo‘shganlar. Xalq artistlari Tamaraxonim, Mukarrama Turg‘unboyeva, Galiya Izmaylova, Bernora Qoriyeva va Qunduz Mirkarimovalarni har biriga sinf ajratib, ularni foto suratlar bilan bezash, Akademiyada faxriy burchak yaratish, Mukarrama opa va Qunduz opa raqslarini tiklab, video tasmlarga olib, arxivda saqlash, tez-tez oynai jahon orqali xalqqa eslatib turish. Ko‘rsatuvlar uyushtirish, xotira kunlarida, Davlat tadbirlarida namoyish etish darkor. Shuningdek, Qunduz Mirkarimovanning “Biyo-yor” raqsini meros faniga kiritib talabalarga o‘rgatish kabilarni taklif tariqasida keltirishni lozim deb bildim.

Xalq artisti Qunduz Mirkarimova 2019-yili 11-iyuda Toshkent shahrida vafot etgan. Ustoz faoliyatiga bag‘ishlab, tavalludining 100-yilligi munosabati bilan O‘zbekiston davlat xoreografiya akademiyasida 2025-yilning 19-fevral kuni ilmiy-ijodiy respublika ilmiy-amaliy konferensiya o‘tkazildi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. L. Avdeyeva. “O‘zbek milliy raqsi tarixidan”. “O‘zbekraqs” milliy raqs birlashmasi. T.:2001
2. L. Avdeyeva. “O‘zbekiston raqs san’ati”. Badiiy adabiyot nashriyoti. T.:1960
3. Л.Авдеева. «Из истории узбекской национальной хореографии». “O‘zbekraqs” milliy raqs birlashmasi.T.:. 1999
4. L. Avdeyeva. “Mukarrama Turg‘unboyevaning raqsi”. G‘.G‘ulom nomidagi Adabiyot va san’at nashriyoti. T.:. 1989
5. Q.Sagatov M.Muxamedova. “O‘zbekiston madaniyati va san’ati fidoyilari”. “Navruz”, T., 2017

6. У.Мухамедова “Рол женщин в хореографическом искусстве”. “SANAT”,
ВЫПУСК №4, 01/10/2011/